

VAN COUDENBERG TOT KUNSTBERG

SYNTHESE EN ACHTERGRONDINFORMATIE VOOR DE LEERKRACHT

Meer lesmateriaal: <https://www.erfgoedklassen.brussels/lesmateriaal/van-coudenberg-tot-kunstberg/>

INHOUDSTAFEL

Het ontstaan	1
Middeleeuwen tot eind 18de eeuw	2
<i>Het paleis</i>	2
<i>Een machtscentrum</i>	3
<i>Bouwkunst aan het einde van de middeleeuwen</i>	3
<i>burgerlijke bouwkunst</i>	3
<i>religieuze bouwkunst</i>	4
<i>Beeld van de stad aan het einde van de middeleeuwen</i>	4
<i>Het paleis brandt</i>	4
Eind 18de eeuw	5
<i>Een nieuw paleis</i>	5
<i>Bouwkunst aan het einde van de 18de eeuw</i>	5
<i>Inspiratiebronnen</i>	5
<i>Eenheid staat centraal</i>	6
<i>Beeld van de stad aan het einde van de 18de eeuw</i>	7
<i>De geometrische tuin</i>	7
Eind 18de tot eind 19de eeuw	8
<i>De aanzet tot een Kunstberg</i>	8
<i>1830 – Kunst ter meerdere eer en glorie van een natie</i>	9
Eind 19de eeuw tot de Eerste Wereldoorlog	10
<i>De handel in luxeproducten</i>	10
<i>Bouwkunst op het einde van de 19de eeuw</i>	10
<i>Geïnspireerd op het lokale verleden</i>	10
<i>Art Nouveau</i>	11
<i>Geen genade voor het verleden</i>	12
<i>De stempel van het verleden op de stad</i>	12
<i>De stempel van Leopold II op de stad</i>	12

<i>De romantische tuin</i>	13
<i>Een steile helling</i>	13
Na de Eerste Wereldoorlog	14
<i>Bouwkunst tijdens het interbellum</i>	14
<i>Ruim de baan voor de vooruitgang</i>	15
<i>Beeld van de stad in het midden van de 20ste eeuw</i>	15
<i>Bouwkunst in het midden van de 20ste eeuw</i>	16
<i>Monumentale paleizen</i>	16
<i>Modernistische decoratie</i>	16
<i>De geometrische tuin</i>	17
<i>Een plaats voor erfgoed</i>	18
<i>Beeld van de wijk in de overgang naar de 21ste eeuw</i>	18
Identiteitskaarten	19
<i>Filips de Goede</i>	19
<i>Keizer Karel V</i>	20
<i>Maria-Elisabeth van Oostenrijk</i>	21
<i>Karel van Lotharingen</i>	22
<i>Leopold II</i>	23
Enkele architecten	24
<i>Alphonse balat</i>	24
<i>Victor Horta</i>	25
<i>Paul Saintenoy</i>	26
U wil meer weten?	27
Colofon	28

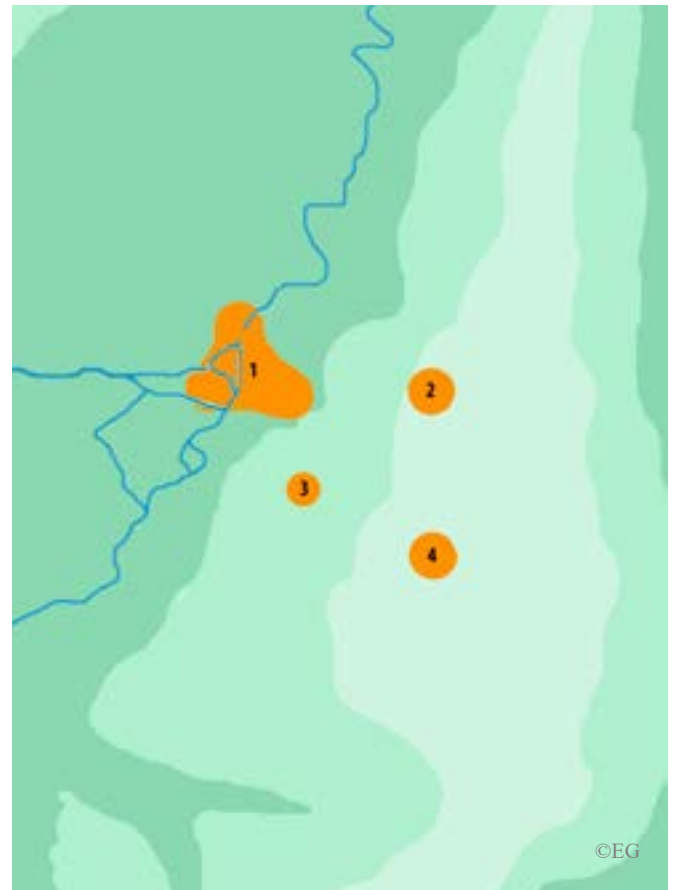
HET ONTSTAAN

Brussel is vermoedelijk ontstaan uit meerdere kleine landbouwkernen. Begin 11de eeuw bestaan er verscheidene vestigingszones die een pre-stedelijke ruimte vormen:

1. In de **Zennevallei**, waar de **Sint-Gorikskerk** zich bevindt (vandaag **Sint-Goriksplein**), en waar zich een kleinschalige havenactiviteit ontwikkelt zodat levensmiddelen vervoerd en uitgewisseld kunnen worden¹;
2. Hogerop, op de **Treurenbergheuv**el, in de omgeving van de huidige **Sint-Michiels-en-Sint-Goedelekathedraal**;
3. Op de heuvelflank, waar het **Oud Korenhuis** ligt;
4. Nog wat hoger, op een heuvel waar een frisse wind waait, genaamd **Coudenberg**, en waar een versterkt gebouw staat. Daar vestigen zich de eerste heren van Brussel (graven van Leuven, hertogen van Brabant) en kasteelheren (hun vertegenwoordigers). De uitkijkpost biedt een interessante defensieve positie en versterkt op symbolische wijze de hiërarchische positie van de leiders.

In de 12de en 13de eeuw worden deze zones stelselmatig uitgebreid en voegen ze zich tenslotte samen. De aanleg van een eerste stenen stadsomwalling bevestigt en materialiseert deze evolutie en onderscheidt de stad van het omliggende platteland.

Het is rond de 4de kern dat de toekomstige **Kunstberg** zich ontwikkelt: een mozaïek van gebouwen en straten die de architecturale en stedenbouwkundige evolutie van Brussel illustreert.

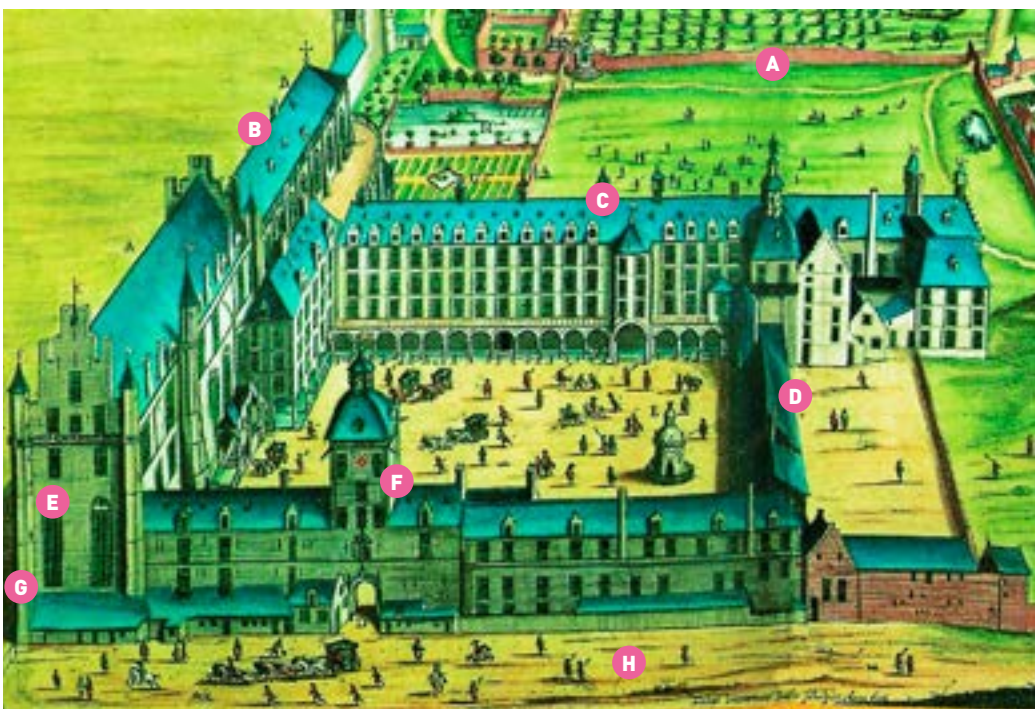
¹ Brussel zal haar commerciële rol versterken als haven en marktplaats, verbonden met andere steden door handelslandwegen, en daarbij activiteiten ontwikkelen in de verwerking van voedingsmiddelen en in de ambachtelijke productie. Ze nestelt zich ook in haar rol als politiek centrum: de hertog van Brabant verblijft immers regelmatig met zijn hofhouding in het kasteel dat hij heeft laten inrichten op de Coudenberg. De steenweg, als eerste geplaveide weg, verbindt deze wijk met de stad.

MIDDELEEUWEN TOT EIND 18DE EEUW

HET PALEIS

Het Coudenbergpaleis, opgetrokken in steen², domineert de vallei. Op onderstaande gravure van Vorsteman (1659) zien we dat het paleis bestaat uit verschillende gebouwen die min of meer een rechthoek vormen rond een binnenplein: de Aula Magna, een grote zaal waar belangrijke ceremonies worden georganiseerd, de kapel, het woongedeelte, de keukens en het torenportaal. Achter het paleis vinden we een groene ruimte, de Warande. Het is een enorm jachtdomein dat zich uitstrekt tot aan de tweede ringmuur van de stad. Voor het paleis bevindt zich het Baliënplein, een publiek toegankelijke ruimte. De Isabellastraat verbindt het paleis met de collegiale³ Sint-Michiels en Sint-Goedelekerk⁴.

- A Warande
- B kapel
- C woongedeelte
- D keukens
- E Aula Magna
- F ingangsportaal
- G Isabellastraat
- H Baliënplein

L. Vorsteman jr., Palatium Bruxellense Ducis Brabantiae, gravure, 1659, Albertina, Prentkaartenkabinet.

In het paleis verblijven bekende historische figuren. In het midden van de 15de eeuw maken we deel uit van de Bourgondische Nederlanden. De stad bouwt een staatsiezaal voor Filips de Goede, die zowel hertog van Bourgondië als van Brabant is. Een eeuw later laat Karel V, keizer van het Heilig Roomse Rijk van de Duitse Natie, er een nieuwe kapel optrekken. Onze gewesten maken dan deel uit van een enorm rijk dat zich over verschillende continenten uitstrekt.

² De muren bestonden uit parementen van natuursteen, opgevuld met een mengeling van steenafval en mortel.

³ Collegiale of kapittelkerk: een kerk bediend door een groep (kapittel) kanunniken.

⁴ Voor meer informatie over het paleis verwijzen we naar het pedagogisch dossier horende bij de animatie 'Op zoek naar het Coudenbergpaleis' voor het lager onderwijs.

EEN MACHTSCENTRUM

Adellijke families vestigen zich dicht bij het paleis in hoven. In de 15de en 16de eeuw is dat bijvoorbeeld het geval voor de families Nassau-Dillenburg (in het Hof van Nassau), de familie Cleve-Ravenstein (Hof van Ravenstein⁵) en Antoine de Lalaing, raadgever van Karel V (Hof van Hoogstraten). De namen van de gebouwen verwijzen meer naar de leengoederen van hun eigenaars, dan naar hun familie.

De aanwezigheid van het hof trekt ook talrijke ambachtstlui en kunstenaars aan. Schilders zoals Rogier van der Weyden in de 15de eeuw, Jan Breughel de oudere in de 16de eeuw of David Teniers de Jongere in de 17de eeuw bevinden zich in de entourage van de vorsten.

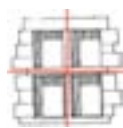
BOUWKUNST AAN HET EINDE VAN DE MIDDELEEUWEN

BURGERLIJKE BOUWKUNST

Hoven zijn kleiner dan paleizen, maar ook bij hen worden de gebouwen rond een centraal binnenplein geschikt. Torens benadrukken de status van hun eigenaars.

Tijdens de 15de en 16de eeuw werden deze gebouwen opgetrokken in natuur- en baksteen. Omdat de bewerking van natuursteen minder eenvoudig was, werd het gebruik ervan beperkt tot de meer kwetsbare gedeelten van de gebouwen: de deuren en raamkozijnen, de hoeken en funderingen. Soms werden banden van natuursteen aangebracht als decoratie; de gebouwen komen meteen ook robuuster over.

De hoge, smalle gevels worden bekroond met trapgevels en geven meestal uit op de straat. De zadeldaken bevatten dakvensters. Sierankers maken de verdeling in verdiepingen zichtbaar, glas-in-loodramen⁶ sieren de vensters.

kruisvenster

trapgevel

glas-in-lood-ramen

Aan deze middeleeuwse structuur werden soms op de oudheid geïnspireerde elementen toegevoegd, zoals rondbogen en frontons. De hernieuwde interesse voor de oudheid is typisch voor de uit Italië afkomstige Renaissance. Daarom spreekt men bij deze mengvormen wel eens van Vlaamse Renaissance.

rondboog

fronton

⁵ Dit hof werd op het einde van de 19de eeuw door Paul Saintenoy gerestaureerd in een historiserende stijl.

⁶ Het gaat om kleine ruitvormige of rechthoekige ruitjes, niet noodzakelijk gekleurd, op zijn plaats gehouden door een grid van lood.

RELIGIEUZE BOUWKUNST

Van het Hof van Nassau rest ons vandaag enkel nog de gotische kapel. De natuurstenen muren getuigen van haar belang. Ze heeft spitsboogramen met kantwerk van steen. Haar kruisribgewelven laten toe hoog te bouwen en de wanden te doorbreken, waardoor veel licht binnen kan komen. Licht werd gezien als een verschijningsvorm van God op aarde. De lichtheid van de gotische architectuur uit zich ook in fijne af- en opengewerkt steenwerk.

kruisribgewelf met spitsbogen

spitsboograam met stenen kantwerk

gesculpteerde cul-de-lampe⁷

BEELD VAN DE STAD AAN HET EINDE VAN DE MIDDELEEUWEN

De stad is dicht bebouwd. Smalle huizen met puntdaken plakken aan elkaar; smalle en dus donkere steegjes kronkelen er door heen. De straten worden niet gepland, maar groeien natuurlijk, al naargelang waar er gebouwd wordt. Het grondplan van de huizen is smal en lang. Aan de achterkant ontstaan soms binnenplaatsen, midden in de huizenblokken.

HET PALEIS BRANDT

In de nacht van drie op vier februari 1731 breekt een brand uit in het paleis, de verblijfplaats van Maria-Elisabeth van Oostenrijk, zuster van keizer Karel VI, in wiens naam ze de Oostenrijkse Nederlanden bestuurt.

Met een bijna volledig vernield woongedeelte is het paleis niet langer bewoonbaar. Het hof blijft in de buurt, en neemt zijn intrek in het indrukwekkende Hof van Nassau.

⁷ Cul-de-lampe: een punt toelopende kraagsteen. Een kraagsteen springt uit de muur en ondersteunt bijv. een beeld.
synthese Kunstberg - pagina 7

EIND 18DE EEUW

EEN NIEUW PALEIS

In de jaren 1770 worden onze gewesten, in naam van keizerin Maria-Theresia van Oostenrijk, bestuurd door haar schoonbroer, Karel van Lotharingen⁸. Hij koopt in 1756 het paleis van Nassau, dat hij tot dan toe had gehuurd.

Hij laat op eigen kosten renovatiewerken uitvoeren. Tegen het gebouw wordt een nieuwe voorgevel opgetrokken. De ingang trekt door zijn plaatsing in een concave halve cirkel sterk de aandacht. Decoratie en compositie zijn naar de smaak van de tijd, en steekt af tegen het oude, deels middeleeuwse, deels barokke hof.

De stad Brussel zou voor de landvoogd graag een nieuw paleis bouwen, maar heeft de middelen niet. Daarop groeit het idee hem te eren met een standbeeld naar zijn gelijkenis. Een nieuw op te richten plein, het Koningsplein, moet het standbeeld alle ruimte geven. Daartoe moet het eenheid uitstralen. De toekomstige eigenaars, abdijen en particulieren, aangetrokken door de grandeur van de wijk – we bevinden ons nog steeds in een machtscentrum – mogen niet zo maar hun zin doen, zelfs al betalen ze de rekeningen. Ze moeten zich aan strikte regels houden wat betreft rooilijnen, hoogte en kleurgebruik.

De ruïnes van het paleis worden deels afgebroken, genivelleerd of overwelfd opdat het terrein een plein zou kunnen worden. Maar het Paleis van de Coudenberg is niet helemaal verdwenen. Er bestaan nog archeologische resten onder een deel van het Koningsplein en onder het Hof van Grimbergen, het paviljoen waar vandaag het BIP⁹ u onthaalt.

BOUWKUNST AAN HET EINDE VAN DE 18DE EEUW

DE INSPIRATIEBRON

Europa raakt aan het einde van de 18de eeuw, na de ontdekking van Herculaneum en Pompeii, in de ban van de antieke wereld. Men kleedt zich Romeins, organiseert Romeinse banketten en versiert tuinen met nagebootste ruïnes. Ook de architectuur inspireert zich op de Griekse en Romeinse tempels. De oudheid staat symbool voor de grootsheid, de eenheid van een dominante staat en cultuur.

De bouwkunst van deze tijd wordt vandaag als neoclassicistisch gecatalogeerd. 'Neo' betekent nieuw, 'classicisme' verwijst naar de bloeiperiode van de klassieke oudheid. Neoclassicisme betekent dat men terug wil bouwen zoals in de klassieke oudheid¹⁰.

⁸ zie identiteitskaarten op het einde van dit dossier

⁹BIP : Brussel Info Plein

¹⁰ Het neoclassicisme, anders dan de andere bouwstijlen die ook verwijzen naar de oudheid (renaissance, barok, enz.), wil de originele stijl van de oudheid zoveel mogelijk benaderen. De andere stijlen hanteren een grotere vrijheid in het interpreteren van elementen uit de oudheid. In die tijd sprak men van een architecture 'à la grecque'. Het neoclassicisme is bovendien de eerste historiserende stijl, van de zovelen die in de 19de eeuw het daglicht zullen zien, (vb. neobarok, neorenaissance,...

De kerk Sint-Jacob op de Coudenberg is een representatief voorbeeld. De voorgevel van de kerk wordt voorafgegaan door een peristylum samengesteld uit gecanneleerde zuilen met Korinthische kapitelen met daarop een driehoekig fronton. Het voorportaal heeft een cassetteplafond, de standbeelden gaan in toga gekleed.

Korinthisch kapiteel

fronton

cassetteplafond

toga

EENHEID STAAT CENTRAAL

De kerk vormt het centrum van een plein dat haast perfect symmetrisch is. Elk paviljoen harmonieert met een ander, elke travee links wordt rechts gespiegeld. Het geheel creëert een regelmatig ritme. Met uitzondering van de kerk onderscheidt zich geen enkel onderdeel van het plein en is het bedoeld om het standbeeld in het licht stellen zoals een theaterdecor dat zou doen.

Ook al zijn er verschillende eigenaars, toch hebben de paviljoenen identieke voorgevels. Opgetrokken in bak- en natuursteen, zijn ze bepleisterd en geverfd in lichte kleuren die de eenheid van het geheel versterken.

© maquette EGK

BEELD VAN DE STAD AAN HET EINDE VAN DE 18DE EEUW

Ook elders in de stad worden gebouwen opgetrokken in deze stijl die ook tijdens de eerste helft van de 19de eeuw zal voorkomen. Men bouwt een opeenvolging van met heldere kleuren bepleisterde gevels langs rechte assen. Men streeft naar een witte stad, naar eenheid, niet naar individualiteit.

De bouwstijl van huizen evolueert van trap- of puntgevel naar lijstgevel. De zadeldaken draaien een kwartslag en zij lopen sindsdien parallel met de straat.

Het Koningsplein is als een decor voor het standbeeld van Karel van Lotharingen. Niet alleen de bouwstijl verandert maar ook de stedenbouwkundige principes. Men huldigt onder andere het idee van rechte lanen en rechthoekige pleinen.

DE GEOMETRISCHE TUIN

De valleien van de Warande worden opgevuld en genivelleerd. De randen worden aangepast opdat een volledig nieuw park bekomen wordt, een park dat als het ware het plein verlengt.

Net zoals bij de tuinen van Versailles¹¹, staat het idee centraal dat de mens de natuur beheerst. Aanplantingen worden gesnoeid, rechte lanen voeren de blik naar gebouwen of fonteinen. Ze openen vergezichten op emblematische¹² gebouwen in de stad. Op die manier worden deze geïntegreerd in het park.

De perfect symmetrische tuin gaat uit van de ideeën van eenheid en nauwkeurigheid en is een symbool van de superioriteit van de mens over de natuur.

¹¹ Te Versailles creëerde André Le Nôtre in de tweede helft van de 17de eeuw de codes van de Franse tuin.

¹² Een emblematisch gebouw. Een gebouw dat iedereen kent, dat van ver zichtbaar is, dat de stad mee structureert, dat als herkenningspunt dient..

EIND 18DE TOT EIND 19DE EEUW

DE AANZET TOT EEN KUNSTBERG

Het paleis van Karel van Lotharingen is het zaadje waaruit de Kunstberg groeit.

Het is de tijd van de Verlichting, een periode gekenmerkt door een nieuw wereldbeeld, gebaseerd op rationeel denken en vooruitgangsgeloof. Naar het beeld van zijn tijd is Karel nieuwsgierig, verzot op experimenten, mecenas, kunst- en muziekliefhebber¹³. Wanneer de landvoogd het Hof van Nassau verwerft, laat hij het renoveren en brengt er zijn talrijke collecties (medailles, uurwerken, edelstenen) en zijn wetenschappelijke instrumenten onder.

In 1784 verlaat het hof het paleis¹⁴.

In 1794 halen de Franse revolutionairen het standbeeld van Karel van Lotharingen van z'n sokkel. Het wordt tot munten hersmolten. In de plaats planten ze een Vrijheidsboom, waarrond men danst en revolutionaire liederen zingt. In 1797, onder het Franse bewind (1792-1793 en 1794-1815) wordt in het 'oude hof', zoals het paleis van Karel van Lotharingen van toen af genoemd wordt, een school ingericht. Ook de Koninklijke bibliotheek, gegroeid uit de boekenverzameling van de hertogen van Bourgondië en oorspronkelijk bewaard in het paleis van de Coudenberg, krijgt er een plaatsje¹⁵. De kunstwerken die voorheen door de Franse revolutionairen in beslag waren genomen worden teruggegeven. Ze worden hier vanaf 1803 aan het publiek tentoongesteld.

Onder het Hollandse regime (1815-1830) wordt dit museum uitgebreid (1827) met een nieuwe vleugel. Dit 'Nijverheidspaleis'¹⁵ sluit loodrecht aan bij de voorgevel van het voormalige paleis van Karel van Lotharingen. Om de eenheid te bewaren, koos men ook hier voor een neoclassicistische stijl.

¹³ Zijn historisch kabinet bijvoorbeeld, bevat enkele duizenden stenen, waaronder edelstenen. Maar Karels ambitie heeft een prijs. Bij zijn dood laat hij grote schulden na, en zijn neef, Jozef II, verkoopt een deel van de collecties en van het meubilair om de kosten te verhalen. Zo wordt het paleis ontdaan van een groot deel van haar schatten. In 1794 wordt het opnieuw leeggehaald, deze keer door de Franse soldaten, die al wat nog aan kostbaarheden rest, weghalen.

¹⁴ Maria-Christina, de landvoogdes die Karel van Lotharingen opvolgt, verkoos in een nieuw paleis te Laken te gaan wonen, het paleis van Schoonenberg.

¹⁵ Tijdens de brand van het Coudenbergpaleis (1731) heeft men meer dan vijfhonderd boekbanden kunnen redden. Deze "bibliotheek van Bourgondië" werd naderhand in de kelders van de kapel, die door het vuur gespaard waren, bewaard. In 1755 werd deze bibliotheek naar het voormalige gildehuis van de Kruisboogschutters verplaatst. In 1772, onder Karel van Lotharingen, werd ze een openbare instelling, de "Koninklijke Bibliotheek" genoemd. In 1797 vind ze een nieuw stekje in zijn voormalig paleis.

¹⁶ hier werden tentoonstellingen gehouden over nieuwe technieken.

1830 – KUNST TER MEERDERE EER EN GLORIE VAN EEN NATIE

Op 21 juli 1831 wordt Leopold I op het Koningsplein ingehuldigd. Deze keuze heeft een grote symboolwaarde. Op hetzelfde plein, eeuwenlang een symbool van de macht, en in het nabijgelegen Koninklijke Park, hadden de Belgische opstandelingen de Nederlandse troepen verjaagd.

Als nieuwe staat heeft België nood aan internationale erkenning¹⁷. Al snel sieren monumenten, gewijd aan nationale helden, de stad. Zo bijvoorbeeld het ruitersstandbeeld van Godfried van Bouillon, dat in 1848 in het midden van het Koningsplein wordt geplaatst. De dramatiek van het beeld, en op de sokkel de vermelding 'koning van Jeruzalem', illustreren voor toenmalige ogen de nationale trots van het jonge België en de strijd in naam van het christelijk geloof. Het standbeeld van Godfried wordt opgericht op dezelfde plaats als het standbeeld van Karel van Lotharingen stond. Deze krijgt een nieuw standbeeld, maar verhuist naar een minder prominente plaats, nl. het Museumplein.

In 1862 wordt een deel van het museum, dat tot dan in het vroegere Hof van Nassau verbleef, naar het huidige paleis der Academieën verhuisd. Alphonse Balat¹⁸ krijgt in 1880 de opdracht een nieuw Paleis voor Schone Kunsten¹⁹ te bouwen (Tegenwoordig de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten) dat 7 jaar later ook een museum wordt.

De beelden die de gevel van het museum opluisteren, verbeelden meteen haar functie die gelinkt is met de kunst: het gaat om allegorieën van de beeldhouwkunst, muziek,..., beroemde schilders en architecten uit onze regio... Het is de eerste stap in de verwezenlijking van de droom van Leopold II, namelijk de bovenstad te wijden aan verschillende kunstvormen.

¹⁷ Zulke erkenning werd verkregen door de nationale verwezenlijkingen op het vlak van kunst en wetenschap in de verf te zetten. Zo richt Pierre Théodore Verhaegen in de kamers van het voormalige paleis van Karel van Lotharingen de eerste universiteit van Brussel op. Ze wordt in 1842 verplaatst naar het voormalige paleis Granvelle, wat verderop.

¹⁸ Zie de identiteitskaarten op het einde van dit dossier..

¹⁹ Oorspronkelijk werden hier tentoonstellingen en concerten gehouden. Nu worden in deze ruimte de collecties oude kunst bewaard. Op het Museumplein werd een lichtput gecreëerd voor de ondergrondse verdiepingen voor het museum van de moderne kunst.

EIND 19DE EEUW TOT DE EERSTE WERELDOORLOG

DE HANDEL IN LUXEPRODUCTEN

Eind 19de eeuw vestigt de hoge burgerij zich nog steeds in de omgeving van het Koningsplein. Deze prestigieuze buurt leent zich uitstekend voor de zaken.

Hier vindt men talrijke hoog aangeschreven ondernemingen in luxegoederen: banken, verzekeringsmaatschappijen, antiekhandels, kapsalons, cafés en theehuizen...

BOUWKUNST AAN HET EINDE VAN DE 19DE EEUW

Wat de architectuur betreft, kent de Kunstberg twee tendensen.

GEÏNSPIREERD OP HET LOKALE VERLEDEN

Op het einde van de 19de eeuw brengt de architectuur hulde aan een voor onze streken artistieke en economische bloeiperiode: de 15de en 16de eeuw.

Zo haalt de voorgevel van apotheek Delacre met een trapgevel, kruisvensters, sierankers, nissen en culs-de-lampes de mosterd bij het Hof van Ravenstein en de Kapel van Nassau. Deze architectuur is schatplichtig aan de Vlaamse renaissance.

trapgevel

kruisvenster

anker

©EGK

ART NOUVEAU

In deze tijd bloeien de grote warenhuizen op. Old England, een Britse firma met verschillende vestigingen op het vasteland, verkoopt luxegoederen aan een bemiddeld publiek. En zoals op de gevel aangegeven, kan je er kleding op maat laten maken.

Om haar producten beter te doen uitkomen, laat zij een winkelruimte bouwen die baadt in het licht. Dat kan dankzij een metalen kader, met daarin veel glas. De grote etalages verleiden het publiek tot kijken en kopen. Voordien was ijzer een metaal dat enkel zichtbaar aangewend werd in de industrie en structuren van openbaar nut (bruggen, stations, ...). In woningen werd het verstopt achter materialen die men nobeler achtte. In de art nouveau laat het zich zien. Een fijn metalen skelet kan zware lasten dragen, maar het kan ook allerlei vormen aannemen: stalen dwarsbalken, gietijzeren pilaren, ijzerplaten, gietijzeren of gesmede borstweringen. De lichte structuur kan draaien en plooiën. De kronkelende lijnen van de decoratie laten zich inspireren door de natuur.

©EGK

Van de dynamische, op de plantenwereld geïnspireerde lijnen op de voorgevel vinden we echo's in de vloermozaïeken van de winkel. Diezelfde curves duiken op in de glasramen en sgraffiti van de ingang van het Greshamgebouw, een neoclassicistisch paviljoen aan het Koningsplein. Het interieur is heringericht om de erin verblijvende verzekeringsmaatschappij modern een imago aan te meten.

Het huis Delacre en Old England stammen uit dezelfde periode. Ze werden ontworpen door dezelfde architect, Paul Saintenoy²⁰. En wie wat beter kijkt, ziet dat ze heel wat gemeen hebben. De structuur van het traditionele Brusselse huis is nog steeds leesbaar: een smalle voorgevel met een trapgevel en hoektoren. De fijn gesneden gotische decoratie van de apotheek vindt een echo in de lichtheid van de metalen curves van het winkelpand.

Apotheek Delacre

Old England

©EGK

GEEN GENADE VOOR HET VERLEDEN

Leopold II²¹ wil Brussel omvormen tot een grootse Europese hoofdstad. In zijn tijd was België één van de belangrijkste industrielanden ter wereld. Hij droomt ervan culturele en wetenschappelijke instituten bij elkaar te brengen en van deze wijk een cultureel trekpleister te maken met musea, concertzalen, een congrescentrum etc. De wijk gelegen onderaan de Coudenberg is een doorn in het oog van de koning. De steegjes zijn donker, kronkelig en smal. Daarom worden ze omstreeks 1897 afgebroken.

De heropbouw ging minder vlot omdat er twee visies op de stad waren die recht tegenover elkaar stonden.

DE STEMPEL VAN HET VERLEDEN OP DE STAD

Karel Buls, burgemeester van Brussel wil meer aandacht voor de plaatselijke geschiedenis. Men moet waar mogelijk oude gebouwen, getuigen van wie we ooit waren, bewaren, of aan nieuwe constructies een lokaal karakter geven: straten zouden een gebogen tracé krijgen, gebouwen een bescheiden omvang en vormelijk geïnspireerd op het verleden. Een schilderachtige stad.

DE STEMPEL VAN HET LEOPOLD II OP DE STAD

Leopold II had een geheel nieuwe stad in gedachten, met grote boulevards die uitzicht bieden op monumenten gewijd aan het jonge land. Een monumentale stad voor een machtig land.

In afwachting blijft het gat, geslagen door de afbraak van het oude Sint-Rochuskwartier en haar middeleeuwse straten, leeg en staat er een belangrijke gebeurtenis op de agenda: de wereldtentoonstelling van 1910. Zulk een evenement trekt buitenlandse bezoekers voor wie deze schande verborgen moet blijven – en snel, want de opening van de tentoonstelling dient zich aan. In zeven haasten legt Jules Vacherot er provisoir tuinen aan.

²⁰ Zie de identiteitskaarten op het einde van dit dossier.

²¹ Zie de identiteitskaarten op het einde van dit dossier.

DE ROMANTISCHE TUIN

De tuinen van Vacherot²² zijn opgevat als romantische tuin . Trappen en terrassen wisselen elkaar op de helling af. De groene ruimte wordt opgeluisterd met watervallen, rocailles²³ en plaatsjes om even tot rust te komen. Ze zijn een aangename omgeving om te vertoeven en dus meer dan enkel een verbinding tussen de boven- en benedenstad.

Kunstberg, eind 19de - begin 20ste eeuw met de Sint-Rochuswijk.

©EGK

Kunstberg, 1910, met de tuinen van Jules Vacherot

©EGK

EEN STEILE HELLING

De Hofberg is de belangrijkste verbindingsweg om zich van de bovenstad naar de benedenstad te begeven. De helling is echter steil (12%) en op sommige plaatsen is de straat heel smal (6 à 8m). Dit bemoeilijkt het verkeer. Daarom creëert men in 1889 een bocht in de straat, de Coudenbergstraat²⁴, die de helling verzacht en verder naar beneden loopt langs de toekomstige tuinen van Vacherot. In 1912 sluit daarop de Ravensteinstraat aan. Men overspant de Terakenstraat met een viaduct waardoor de hellingsgraad verder verzacht en verlengd wordt.

²² De romantische vindt zijn oorsprong in Engeland op het einde van de 18de eeuw. Hij verschilt volledig van zijn tegenhanger de strakke tuin. De tuinen worden ontworpen met het idee dat de natuur zich mag ontplooiën.

²³ Tuinfolies of rotsachtige tuinconstructies (rotspartijen, borstweringen, bruggetjes).

²⁴ Van de oorspronkelijke Coudenberg straat blijft er maar een klein stukje over tussen de Villa Hermosastraat en het Hof van Ravenstein. Apotheek Delacre bevindt zich hier.

NA DE EERSTE WERELDOORLOG

Na de Eerste Wereldoorlog krijgt Victor Horta²⁵ de opdracht het Paleis voor Schone Kunsten op te trekken, de huidige BOZAR (1922-26). Het complex wordt ontworpen om een grote concertzaal en tentoonstellingsruimten te omvatten. De hoogte van het gebouw wordt beperkt om het zicht vanuit het Koninklijk Paleis op de benedenstad niet in de weg te staan. Het gebouw haalt met een kluwen van trappen en gangen voordeel uit de niveauverschillen. Het beslaat immers het terrein tussen de oude Isabellastraat, Terarkenstraat en Stuiverstraat. Dit terrein loopt in het westen af naar de benedenstad en in het noorden naar de kathedraal van Sint-Michiel en Sint-Goedele.

BOUWKUNST TIJDENS HET INTERBELLUM

De architectuur van het Paleis voor Schone Kunsten komt tegemoet aan de toenmalige voorkeur voor geometrie. De compositie van de voorgevels is horizontaal opgevat. Als decoratie worden haast tot in het oneindige in- en uitspringende rechthoeken en vierkanten gebruikt. Deze kubussen en balken worden opgestapeld en overlappen elkaar. Dit levert donkere (dieper liggende) en lichte (uitstekende) zones op wat de gevels hun eigen karakter geven.

Tegelijk hanteert Horta hier een antieke architecturale vormtaal. Wie de gevel van de rotonde van het paleis goed bekijkt, ontwaart er kraagstenen en zuilen met Dorisch kapiteel, wat een eenheid creëert met de architectuur van de Koninklijke wijk (cfr. Pag. 6). Deze elementen zijn echter 'kubistisch' geworden. Deze meer geometrische vormtaal, alsook het gebruik van contrasterende kleuren, zijn eigen aan de art deco.

Dorisch kapiteel

modillon

De structuur van dit complexe gebouw maakt gebruik van staal aan gewapend beton wat de mogelijkheid creëert om de grote oppervlakte van de zalen te overspannen.

²⁵ Zie identiteitskaart Victor Horta.

²⁶ Deze tuinen worden in 1956 afgebroken.

RUIM DE BAAN VOOR DE VOORUITGANG

Wanneer op 17 februari 1934 koning Albert I omkomt bij het bergbeklimmen, gaat er een golf van emotie door het land. Een jaar later is er onder de bevolking een aanzienlijke som geld opgehaald met de bedoeling een monument ter zijner ere op te richten. Na heel wat gepalaver wordt een consensus bereikt. Op de Kunstberg zal een bibliotheek worden gebouwd die zijn naam zal dragen: Albertina.

De Tweede Wereldoorlog roept de werken in de wijk opnieuw een halt toe. Het project wordt nadien hervat. De wereldtentoonstelling van 1958, Expo 58, is de motor van de verdere ontwikkeling en radicale verandering van de Kunstberg. Ruim de baan voor de heropbouw, de vooruitgang en de toekomst! Waar zich eens de tuinen van Vacherot bevonden, graaft men de helling uit tot een plateau. Er komt een nieuwe tuin, ontworpen door René Pechère. Het Congrespaleis wordt in 1958 ingewijd. De Koninklijke Bibliotheek²⁷, begonnen in 1954, wordt in 1969 opgeleverd. De oorspronkelijke plannen voorzagen in de afbraak van het paleis van Nassau, met uitzondering van de vleugel van Karel van Lotharingen. Vele protestacties van de verdedigers van Brussels erfgoed leiden er toe dat de kapel in extremis gered en in de bibliotheek geïntegreerd zal worden. Onder het geheel bevindt zich de parking 'Albertina'.

BEELD VAN DE STAD IN HET MIDDEN VAN DE 20STE EEUW

Op het einde van de 19de eeuw heeft de stad Brussel twee stations: het Noord- en het Zuidstation. Om zich van het ene naar het andere station te verplaatsen, moet men te voet gaan of de tram nemen. Daarom groeit de idee beide stations te verbinden door een spoorwegtunnel. Om die te realiseren, moet een brede strook van de ene naar de andere kant van het stadscentrum worden opgebroken, dwars door de oudste delen van de stad. En opbreken betekent afbreken! Sommigen zien dit als een buitenkans om wat oud, somber en slecht onderhouden is af te breken en te vervangen door iets nieuws, modern en voldoende ruim. Anderen beschouwen het als een teloorgang van het historisch karakter van de stad. Het project sleept echter decennialang aan en pas begin jaren '50 wordt de geul gegraven. Boven de ondergrondse verbinding worden grote boulevards aangelegd, oude huizen maken plaats voor gigantische gebouwen en kantoortorens. Dit stemt overeen met een nieuwe, rationele visie op de stad, waarbij functies worden gegroepeerd: diensten, industrie, bewoning...

De nieuwe kantoren zijn te bereiken met de trein, maar vooral met de wagen, het symbool van vooruitgang en de vrijheid om zich te kunnen verplaatsen naar eigen goeddunken. In de buurt van deze nieuwe gebouwen, zien tal van parkings het levenslicht. Oude stadswijken moeten plaats ruimen voor betonnen bouwwerken en koning auto²⁸.

De Noord-Zuidverbinding kruist het lagere gedeelte van de Kunstberg. Hier komt het Centraal Station. Het Congrespaleis integreert zich in deze nieuwe, moderne visie op de stad.

²⁷ Twee instituten dicht bij elkaar: Voor het nieuwe gebouw klaar was, was de Koninklijke Bibliotheek gehuisvest in het Nijverheidspaleis en in de neoclassicistische vleugel die tegen het gebouw van het Koninklijk museum voor Schone Kunsten voor stond geplakt. Het Museum voor Moderne Kunst bevond zich in het Paleis van Nassau. Na de afbraak daarvan, verwierf het museum in 1962 een paviljoen op het Koningsplein (tegenwoordig het Magrittemuseum) waarvan het interieur helemaal zal worden heringericht om de collecties te kunnen ontvangen. De beschikbare ruimte bleek onvoldoende. In 1984 openden de ondergrondse museumruimtes, een project van Roger Bastin.

²⁸ bijvoorbeeld de aanleg van de grote verbindingswegen zoals de Kleine Ring naar aanleiding van Expo 58.

MONUMENTALE PALEIZEN

Ook de gebouwen op de Kunstberg beantwoorden aan een nieuwe en moderne visie op de stad. De indrukwekkende bibliotheek en het Congrespaleis herinneren aan antieke paleizen. Ze zijn een hedendaagse echo van het neoclassicisme: orde, strengheid en monumentaliteit zijn de woorden waarmee deze architectuur wordt omschreven. Deze architectuur eert de klassieke vormtaal, maar is gerealiseerd met de modernste technieken en materialen²⁹. Hun massieve en kubistische volumes komen streng over, niettegenstaande het ritme van de kolossale pilaren en de bas-reliëfs die verwijzen naar kunst, wetenschap en geschiedenis van de wijk.

EEN MODERNISTISCHE DECORATIE

De Galerie Ravenstein (1955-1960) werd gebouwd op het terrein van het afgebroken paleis van Granvelle. Ook zij was een antwoord op het probleem van de hellingsgraad. Via trappen die het niveauverschil eenvoudig overbruggen bereik je de galerij met winkels. Bovendien fungeert zij als een verbinding tussen het Centraal station en de ambtenarij gevestigd in de bovenstad.

De structuur van het gebouw blijft eerder klassiek (ritme van pilasters bedekt met travertijn) maar ze krijgt door haar innovatieve materialen, het doorzichtig beton³⁰ en de grote aluminium vitrines een moderne uitstraling. De versiering verzekert haar ook van een zekere lichtheid. De schuine en dynamische lijnen van de monumentale trap en de deurknoppen vertegenwoordigen de speelsheid, eigen aan de architectuur uit de Expo 58, net als de glimmende mozaïeken uit glaspasta.

©CDP

²⁹structuur van gewapend beton speciaal aangepast aan de complexiteit van het terrein, ventilatiesystemen, zonnewering en kunstlicht speciaal ontworpen voor de conservatie boeken, manuscripten,...

³⁰ Glastegels gezet in beton.

DE GEOMETRISCHE TUIN

Zoals de Franse tuinen³¹ (cfr. pag. 7) is het park van Péchère symmetrisch gestructureerd. Zo biedt het een antwoord op de kubistische massa's van de omliggende gebouwen.

Aan beide zijden van de centrale as gaan bloemperken en fonteinen een dialoog met elkaar aan. Rijen gesnoeide bomen lijken het perspectief te verlengen. Het geheel toont zich evenwichtig maar op het eerste zicht een beetje streng. Nochtans wordt het geheel verzacht door groene partijen, waar men tot rust kan komen.

De droom van Leopold II zal 76 jaar nodig hebben om werkelijkheid te worden³²...

©EGK

³¹ Deze tuinen roepen de herinnering op aan de tuinen van Romeinse villa's.

³² Zijn droom werd lang na zijn dood verwezenlijkt aangezien hij in 1908 overleed.

EEN PLAATS VOOR ERFGOED

Eind 20ste eeuw biedt de wijk een minder gastvrije aanblik. Het Koningsplein en omgeving worden ingenomen door wildparkeerders. Old England is gesloten en verroest ter plaatse. In de galerie Ravenstein sluit de ene winkel na de andere, met uitzondering van enkel danscafés die onder hun cliënteel vooral ambtenaren tellen. Omwonenden hebben de wijk al lang verlaten en het kwartier is nu enkel nog een Berg der Kunsten en Kantoren.

BEELD VAN DE WIJK IN DE OVERGANG NAAR DE 21STE EEUW

Het is de bedoeling de wijk een nieuwe dynamiek te geven. Hiervoor wordt de opening van kleine handelszaken aangemoedigd. Heel wat gebouwen worden gerestaureerd. Maar nog steeds bevinden we ons in een zone waar het kantoor overheerst, en na 18 uur valt hier nauwelijks nog leven te ontwaren.

De wijk is ondertussen echt een Kunstberg geworden, want culturele instellingen groepen er samen: het MIM, het Magrittemuseum, het Museum van de Coudenberg, het BIP.

De verscheidenheid aan gebouwen wordt geherwaardeerd door veelvuldige restauraties en diverse opgravingscampagnes voor de site van de Coudenberg. De Kunstberg wordt ook een Erfgoedberg.

©EGK

IDENTITEITSKAARTEN

FILIPS DE GOEDE

Rogier Van der Weyden, Portret van Filips de Goede, ca. 1445. Groeningemuseum, Brugge

Voornaam : **Filips**

Naam : **van Bourgondië**

Gekend als : **Filips de Goede**

Geboorteplaats en -datum: **Dijon, 1396**

Sterfplaats en datum: **Brugge, 1467**

Titels: hertog van Bourgondië vanaf 1419 (maar ook graaf van Namen, hertog van Brabant, Limburg, graaf van Henegouwen, Holland, Zeeland, hertog van Luxemburg,...).

Op het einde van de 14de eeuw werd het hertogdom Bourgondië een grootmacht in Europa. De territoriale eenheid werd vooral door aankopen en huwelijkspolitiek bekomen.

Onze gewesten maakten deel uit van het hertogdom Bourgondië en heetten toen de Nederlanden, ten opzichte van de gebieden die 'hoger' lagen, met name Bourgondië en de Franche-Comté. Brussel werd de hoofdstad van de Nederlanden en Filips de Goede verbleef vaak in het Paleis van Brussel of het Coudenbergpaleis. De aanwezigheid van de hertog gaf de stad enorme impulsen op artistiek vlak: Brusselse schilderijen en tapijten werden naar heel Europa geëxporteerd.

Tijdens zijn regeerperiode financierde de stad Brussel, speciaal voor hem, de bouw van de Aula Magna, de grote feestzaal van het paleis van de Coudenberg.

HET GULDEN VLIES

Filips de Goede heeft de orde van het Gulden Vlies in het leven geroepen met de bedoeling zijn edellieden meer aan zich te binden. Elk lid van de ridderorde kreeg de halsketting van het Gulden Vlies. De ketting zelf is gemaakt met het vuurslagmotief (= een stuk metaal in een bepaalde vorm dat gebruikt werd om vonken uit siliciumstenen te slaan). Filips de Goede neemt dit motief tot embleem omdat de 'B'-vorm verwijst naar de B van Bourgondië.

Het Gulden Vlies zelf wordt voorgesteld als een rammevachtje met kop en pootjes.

Keten van de Orde van het Gulden Vlies, Kunsthistorisches Museum, Wenen.

KEIZER KAREL V

Vermeyen (J.), Portrait de Charles Quint, vers 1530, Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique, Bruxelles.

Voornaam : Karel

Naam : van Habsburg

Gekend als : Keizer Karel V

Geboorteplaats en -datum: Gent, 1500

Sterfplaats en datum: Yuste (Spanje), 1558

Titels: keizer van het Heilig Roomse Rijk, aartshertog van Oostenrijk, hertog van Luxemburg en prins van Asturië. Hertog van Bourgondië, Brabant, Luxemburg, Limburg, Opper-Lotharingen en Neder-Lotharingen, graaf van Vlaanderen, Artesië, Holland en Zeeland, Henegouwen, markgraaf van Namen en heer van Mechelen en Salins, markgraaf van de Franche Comté. Koning van Spanje, dat wil zeggen koning van Aragón, Navarra en Jeruzalem, koning van Napels, Sicilië en Sardinië en koning van Castilië en León en heer in Azië en Afrika. Hertog van Stiermarken, Karinthië en Krain en graaf van Tirol, Habsburg, Pfirt en Kyburg, landgraaf in de Elzas en markgraaf in de Burgau en hertog van Württemberg. Heer van Friesland. Heer van Doornik en het Doornikse. Heer van Utrecht. Heer van Overijssel, Drenthe, Wedde en Westwoldingerland. Heer van Groningen.

Keizer Karel V regeerde over een enorm groot rijk dat hij deels erfde, deels via oorlogen verwierf. Zijn bezittingen strekten zich uit over verschillende werelddelen, nl. Europa, Amerika, Azië en Afrika. Vandaar dat men het ook 'het rijk waar de zon nooit onderging' noemde.

Onze gewesten, de Nederlanden, behoorden tot het huis van Habsburg. In naam van keizer Karel werden ze bestuurd door landvoogden, o.a. zijn zus Maria van Hongarije (landvoogdes van 1530 tot 1555). Zij had haar vaste verblijfplaats aan het Hof van Brussel.

Karel V liet een nieuwe kapel bouwen, omdat hij oordeelde dat de bestaande te klein en te oud was.

In 1555 deed Karel V troonsafstand in de Aula Magna.

HET GULDEN VLIES

Karel V was ook titelopvolger van het hertogdom Bourgondië. Hij behield dus het embleem van het Gulden Vlies (zie identiteitskaart Filips de Goede).

WAPENSCHILD

Zeer complex, gezien het aantal titels hij draagt. Hij gebruikt o.a. de vleugels van de dubbele arend van het Heilig Roomse Rijk, een granaatappel (Sicilië), de Vlaamse leeuw,

Simon Bening. Het insigne van de orde van het Gulden vlies, 1573. Instituto Valenciade Don Juan, Madrid

MARIA-ELISABETH VAN OOSTENRIJK

Van Orley (J.), Portret van aartshertogin Maria-Elisabeth, 18de eeuw, Stadhuis, Brussel

voornaam : **Maria-Elisabeth**

Naam : **van Oostenrijk**

Geboorteplaats en -datum: **Linz, 1680**

Sterfplaats en datum: **Mariemont, 1741**

Titels: landvoogdes van de Oostenrijkse Nederlanden, in naam van keizer Karel VI, vanaf 1725 tot aan haar dood.

Vanaf 1713 (Vrede van Utrecht) gaan de Nederlanden over van de Spaanse troon naar het Oostenrijkse gezag.

Maria-Elisabeth was de zus van de keizers Jozef I en Karel VI, en de laatste landvoogdes die in het Coudenbergpaleis zou verblijven. Tijdens haar regering, nl. in 1731, brandde het paleis af, waardoor de hofhouding zich noodgedwongen in het Hof van Nassau moest vestigen. Maria-Elisabeth verkoos echter om in het kasteel van Mariemont te verblijven, waar zij 10 jaar later overleed.

KAREL VAN LOTHARINGEN

Portret van Karel van Lotharingen, 1750,
Prentkaartenkabinet, Koninklijke Bibliotheek
van België, Brussel.

Voornaam : Karel-Alexander

Naam : van Lotharingen

Geboorteplaats en -datum: Lunéville, 1712

Sterfplaats en datum: Tervuren, 1780

Functie: Landvoogd van de Oostenrijkse Nederlanden van 1741 tot 1780.

Karel van Lotharingen is de schoonbroer van keizerin Maria-Theresia, en volgt Maria-Elisabeth van Oostenrijk op. In 1756 koopt hij het voormalige Hof van Nassau op waar het hof al sinds de brand van het Paleis van de Coudenberg resideert. Hij laat het, op eigen kosten, aanpassen naar de smaak van zijn tijd. In 1775 laat de stad ter zijner ere op het nieuwe Koningsplein een standbeeld oprichten.

Met zijn interesse voor wetenschap, kunst en cultuur is Karel een ware adept van de Verlichting. Zo ondersteunt hij Joseph de Ferraris, die een erg precieze kaart van het territorium opmaakt; of ook de oprichting van een porseleinfabriek in zijn kasteel te Tervuren.

LEOPOLD II

<http://www.monarchie.be/nl/node/191>

Voornaam : Leopold, Lodewijk Filips, Maria, Victor

Naam : van België (Saksen-Coburg-Gotha)

Gekend als : Leopold II

Geboorteplaats en -datum: Brussel, 1835

Sterfplaats en datum: Brussel, 1909

Titels: tweede koning der Belgen, prins van België, hertog van Saksen, Prins van Saksen-Coburg-Gotha, hertog van Brabant, heerser van Kongo-Vrijstaat.

Hij volgt zijn vader, Leopold I, op in 1865.

Tussen 1884 en 1908 verwierf Leopold II zijn eigen kolonie, Kongo-Vrijstaat. Dat leverde hem aardig wat geld op. Een deel van dat fortuin werd besteed aan grote bouwcampagnes in Brussel, Oostende en Antwerpen. Betoverd door het vernieuwde Parijs van Haussmann gaf hij de aanzet tot grote veranderingen in Brussel. Het moest een hoofdstad worden die de economische en industriële macht van België weerspiegelde.

Enkele voorbeelden in Brussel: het museum van Tervuren, de verbouwingen van het Koninklijk Paleis en van het Kasteel van Laken (waarvan de serres gebouwd werden onder leiding van Alphonse Balat), het Jubelpark... en de Kunstberg.

Naar het einde van zijn leven, in 1908, droeg hij, na aanhoudende kritiek op de koloniale behandeling van de Kongolese bevolking, de soevereiniteit van Kongo over aan België. Kongo-Vrijstaat werd Belgisch Kongo. Ook zijn onroerende bezittingen gingen op de staat over via de Koninklijke Schenking.

ENKELE ARCHITECTEN

ALPHONSE BALAT

Henri Leys, portret van Alphonse Balat, 19e eeuw, Koninklijke Museum Schone Kunsten, Antwerpen.

Voornaam : Alphonse Hubert François

Naam : Balat

Geboorteplaats en -datum: Gochenée, 1818

Sterfplaats en datum: Elsene, 1895

Functie: Architect van koning Leopold II

Persoonsgegevens:

Hij was de lievelingsarchitect van koning Leopold II. Hij stond voor een architectuur met zuivere lijnen, geïnspireerd op de klassieke oudheid en de Italiaanse renaissance.

Welke sporen liet hij na in de wijk? Hij bouwde de voorgevel van het Koninklijk Paleis van Brussel (1874) en het Paleis voor Schone Kunsten (1880).

Hij is ook de ontwerper van de Koninklijke serres van Laken (1874-1890).

VICTOR HORTA

<http://www.hortamuseum.be/main.php?lang=f&r&part=horta&page=biographie>

Voornaam : Victor

Naam : Horta

Geboorteplaats en -datum: Gent, 1861

Sterfplaats en datum: Brussel, 1947

Functie: architect.

Persoonsgegevens:

Hij was een zoon van een schoenlapper en ging in 1878 naar Parijs voor een lange vakantie bij zijn oom. Die was binnenhuisarchitect en maakte de kunstenaar in hem wakker. In 1881 ging hij studeren aan de Koninklijke Academie, waar hij les kreeg, en later assistent werd van Alphonse Balat, met wie hij o.a. aan de metaalstructuren van de Koninklijke Serres van Laken werkte

Samen met Henry Van de Velde en Paul Hankar is Victor Horta één van de pioniers van de vegetale (organische) Art Nouveau in België.

Tussen de twee wereldoorlogen wordt Horta's lijnvoering strakker en zijn decoratie soberder, waardoor de sfeer van zijn architectuur meer verwijst naar de oudheid.

Welke sporen liet hij na in de wijk? Het Paleis der Schone Kunsten (1928), het project van het Centraal Station (1937)

Hij is ook de ontwerper van één van de eerste Art Nouveauwoningen te Brussel, hotel Tassel (1893), en van zijn eigen woning en atelier (1898) in Sint-Gillis (het huidige Hortamuseum).

PAUL SAINTENOY

ArtÛt (P.), Portrait de Paul Saintenoy,
collection privée : <http://www.goens-pourbaix.be/multima-pourbaix/Saintenoy/saintenoy2.htm>

Voornaam : Paul

Naam : Saintenoy

Geboorteplaats en -datum: Brussel, 1862

Sterfplaats en datum: Brussel, 1952

Functie: architect, architectuurhistoricus

PPersoonsgegevens:

Paul Saintenoy komt uit een familie van architecten. Zijn vader, Gustave Saintenoy, bouwde het Rekenhof (Regentschapstraat) en zijn grootvader, Jean-Pierre Cluysenaar, de Koninklijke Sint-Hubertusgalerijen.

Gepassioneerd door archeologie en geschiedenis, wordt Paul Saintenoy sterk beïnvloed door de ideeën van Viollet-le-duc en diens onderzoek naar middeleeuwse gebouwen. Deze interesse uit zich in realisaties die verwijzen naar het verleden van onze streken (Apotheek Delacre). Hij studeerde samen met Victor Horta en werd beïnvloed door de Art Nouveau. Denken we maar aan het warenhuis Old England.

Welke sporen liet hij na in de wijk? De restauratie van het Hof van Ravenstein (1893), apotheek Delacre (1898), warenhuis Old England (1898). Hij bestudeerde de Aula Magna (1896) waarvan hij een tekening maakte.

Hij is ook gekend voor de verbouwing van zijn eigen huis in Elsene, het hotel Saintenoy (1897).

U WIL MEER WETEN?

Nederlandstalige uitgaven:

Anagnostopoulos P. en Houssiau J., Het voormalig Coudenbergpaleis, Brussel, stad van kunst en geschiedenis 42, Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Brussel, 2006.

De Koninklijke Bibliotheek van België 1934-1994, Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, 1994

Hennaut, E., Liesens L., Pirlot, A.-M., Old England en het Muziekinstrumentenmuseum, AAM uitgave, Brussel, 2001

Lemaire C., Het paleis van Karel van Lorreinen 1750-1980, Tijdschrift van het Gemeentekrediet van België nrs. 135 en 136, 1981

Van Brabant P., Een blik op de stedenbouwkundige ontwikkeling van Brussel, Museum van de Stad Brussel – Broodhuis, Brussel, 2009

Jacobs Steven et alii, BOZAR LXXX, Lannoo, Tielt, 2008

Wasseige M., Het Koningsplein en de Warande, Brussel, stad van kunst en geschiedenis 15, Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 1995

Franstalige uitgaven :

Bibliothèque Royale : mémorial 1559-1969, Bibliothèque Royale Albert 1er, Bruxelles, 1969.

Demey Th., Bruxelles : Chroniques d'une capitale en chantier, deel 1 Du voûtement de la Senne à la jonction Nord-Midi, ed. Paul Iegrain/Editions CFC, Brussel, 1990.

Demey Th., Léopold II : La marque royale sur Bruxelles, guides Badeaux, Brussel, 1990.

Van Valck M. (ed.), Les Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique: deux siècles d'histoire, 2 delen, Dexia Banque & Racine, Brussel, 2003.

Monumenten en Landschappen, architectuurglossarium: <http://www.irismonument.be/nl.p.glossary.html>

COLOFON

Redactie en iconografische opzoekingen

Catherine Balau, Céline Debatty, Emilie Debauve, Annabelle Nuyttens, Eric Vanpee, Isabelle Ledoux:

Erfgoedklassen & Burgerschap, Paleis van Keizer Karel vzw.

Begeleidingscomité

Anne-Sophie Walazyc, Kabinet van Minister Charles Picqué

Paula Dumont, Directie Monumenten en Landschappen

Coördinatie

Elisabeth Gybels

Erfgoedklassen & Burgerschap, Paleis van Keizer Karel vzw.

Dankbetuigingen

team van de Coudenberg, Paleis van Keizer Karel vzw

wetenschappelijk comité van de vzw Paleis van Keizer Karel

Grafische vormgeving

Erfgoedklassen & Burgerschap

© Verantwoordelijke uitgever

Stéphane Demeter, Paleis van Keizer Karel vzw.

Datum : maart 2012

